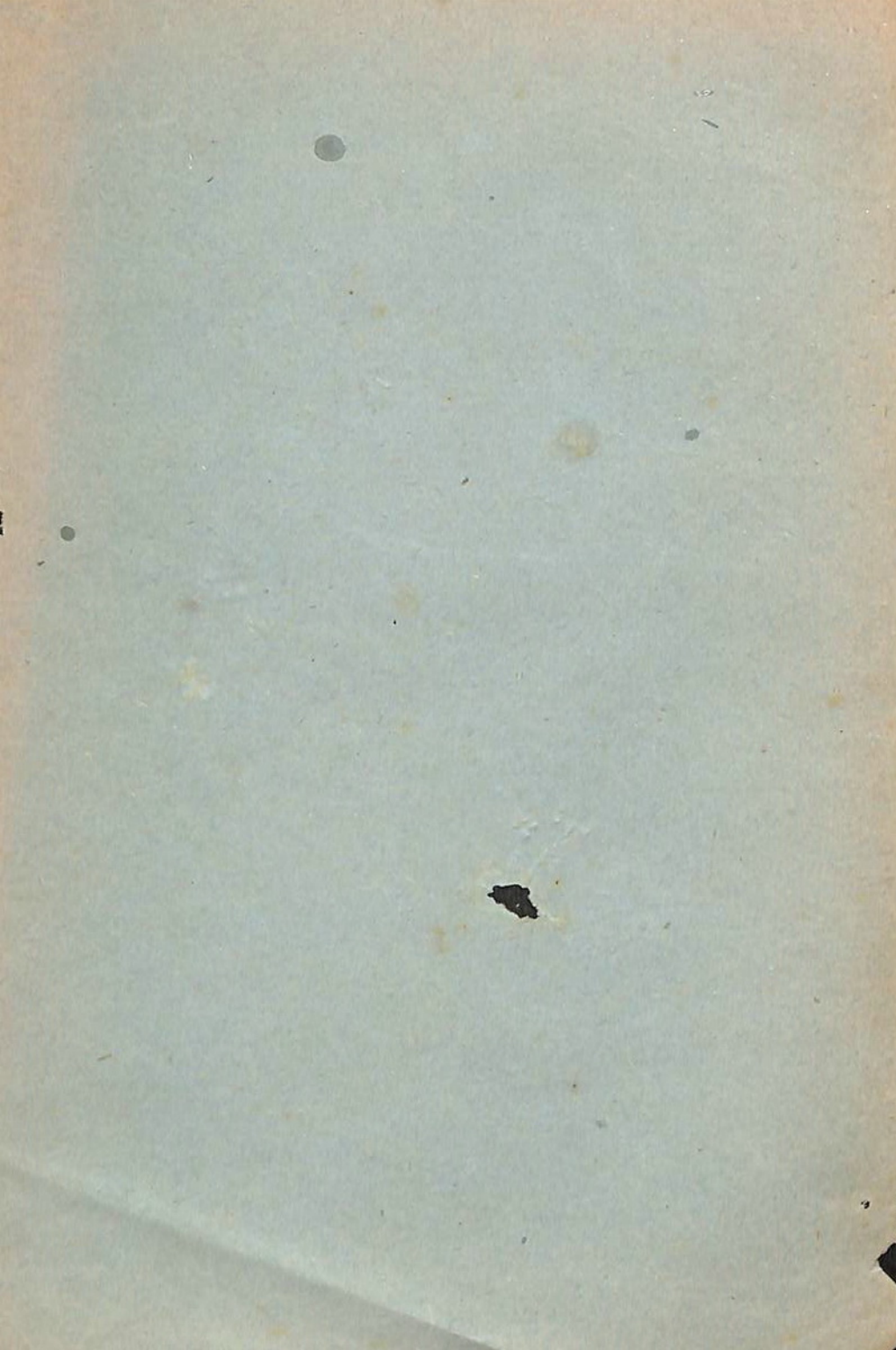

1977488
Գ. ԴԻՄԻՏՐՈՎ

ՖԱՇԻՍՏԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՐԱՆԻ
ԱՌԱՋ

ՊՐՈԼԵՏԱՐՆԵՐ ԲՈԼՈՐ ՑԵՐԿԻՐՆԵՐԻ, ՄԻԱՑԵՒ

777488

Գ. ԴԻՄԻՏՐՈՎ

3KUS(497.2)(092. Դիմելու)

Դ

ՖԱՇԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋ

Յեզրափակվածն հառ՝ տրտատանա՞ծ
Լայպցիգի դատարանային,
1933 թվի դեկտեմբերի 16-ին

A II
15718

ՀԱՅԿԱՌԻՍՀՐԱՑ

1937

ՅԵՐԵՎԱՆ

**Г. ДИМИТРОВ
ПЕРЕД ФАШИСТСКИМ
СУДИЛИЩЕМ**

Армпартиздат, Ереван, 1937

Յերեք տարի առաջ, 1933 թվի դեկտեմբերի 16-ին Լալա-
շիկում՝ Փաշխատական դատարանում հնչեց հատկաֆաշխատական
սրահարի տրեբունի, պրոլետարական հեղափոխության հերոս
ասկան մարտիկի՝ ընկեր Գեորգի Դիմիտրովի բուլղարական ճառը:

Ռալաշիկում հրկիզման դրամդիոզ պրոլետարական, վորը կո-
մունիզմի դեմ «խաչակրաց արշավանք» կազմակերպելու ազդա-
նչան պիտի ծառայեր, ձախողվեց: Լալաշիկում յերեք ամիս
ձգձգվող դատավարության պրոցեսը ցույց տվեց ամբողջ աշ-
խարհին, վոր Ռալաշիկում իսկական հրկիզողները վոր թե կո-
մունիստներն են, այլ Գեորգիան Փաշխատական կառավարիչ-
ները: Փաշիկի և կոմունիզմի միջև Լալաշիկում տեղի ունե-
ցող մենամարտը վերջացավ կոմունիզմի հաղթանակով: Հար-
վածը, վորը նախորոշված եր հասցնել կոմունիզմին, ջախջախիչ
ուժով իջավ դեմանական Փաշիկի գլխին:

Կոմունիզմն այդ մենամարտը չահեց դատարանում ընկեր
Դիմիտրովի ունեցած վարքագծի շնորհիվ: Չնայած սպառնալիք-
ներին, հալածանքին, ահաբեկումներին, ֆիզիկական ու բարո-
յական տանջումներին՝ նացիոնալ-սոցիալիստներին հաջողվեց
ընկճել ընկեր Դիմիտրովի արեությունը: Նա բացահայտորեն
նեանց Փաշխատական դադանացած պարագլուխներին յերեսին, վոր
«պատմության անիվը պտտվում է, առաջ է շարժվում դեպի
խորհրդային Յեվրոպայի կողմը, դեպի խորհրդային հանրապե-
տությունների համաշխարհային միության կողմը:

Յեվ այդ անիվը, վոր առաջ է մղում պրոլետարիատը՝ Կոմու-
նիստական ինտերնացիոնալի դեկավրատիվամբ, չի հաջողվի
կանգնեցնել՝ վնճ բնացնող միջոցառումներով, վնճ տաժանակիր
աշխատանքի դատապարտող դատավիճակներով, վնճ մահապա-
տիժներով: Այդ անիվը պտտվում է և կպտտվի մինչև կոմունիզմի
վերջնական հաղթանակը»:

Ընկեր Դիմիտրովի վարքագիծը դատարանում ընդհանուր հիացմունք առաջացրեց: Դեռ յերբեք աշխարհի ուժեղ կամպանիա չէր յեղել, քան այն, վորը ծախարկեց ընկեր Դիմիտրովին դեմամանական Փաշիգմի ճիրաններից ազատելու համար: Ընկեր Դիմիտրովին ազատելու համար մղվող կամպանիան ազատագրական շարժման պատմության մեջ դարձակետ հանդիսացավ, սկիզբ դնելով Փաշիգմի դեմ պայքարելու միասնական պրոլետարական ու ժողովրդական ճակատի ստեղծմանը:

Այն ուր, յերբ ընկեր Դիմիտրովը Փաշխատական բանտից Խորհուրդների յերկիրը յեկավ, «Прарда»-ն դրեց.

«Անասան բոլշևիկի, Դիմիտրովի անունը բոլոր յերկիրներում պրոլետարական մասսաների կովի սխրոլը դարձավ: Յուրաքանչյուր հարված, վոր Դիմիտրովը հասցնում եր Փաշխատական կեղեքիչներին, բարձրաձայն արձագանքով հնչում եր ամբողջ աշխարհում: Նրա ռեպլիկների խորագրանող խոսքերը, վոր մերկացնում եյին նողկալի դատական կոմեդիայի ամբողջ մեխանիզմը, վոր քայլ առ քայլ պատուում եյին դատավորներին և նրանց տերերի դիմակաները, լավ հայտնի յեն բոլոր յերկիրներին բանավորներն: Դիմիտրովի կողմից Փաշխատական դիկտատուրային հասցրած վերքերի սպիները մինչև այժմ չեն սուղջացել: Յեւ վերջապես, Դիմիտրովի վոչնչացնող մառը դատարանում քրի պես կրճուռ և սուր եր,—դրանում հնչում եր կովի մարտախոյը՝ ուղղված գերմանական պրոլետարներին և բոլոր յերկիրներին պրոլետարներին: Դիմիտրովն արեց այն, ինչ նրա վրա յերդրել իր դասակարգը. մեղադրյալից նա մեղադրող դարձավ, դատապարտյալի աթոռը նա հեղափոխական ամբիոնի վերածեց, վարտիկից նա ամբողջ աշխարհի առաջ վեր բարձրացրեց կոմունիստական ինտերնացիոնալի դրոշը, Լենինի՝ Ստալինի դրոշը»:

Փաշխատական դահլճների ձեռքերից խլված ընկեր Դիմիտրովը Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի VII կոնդրեսում տված զեկուցման մեջ ծախարկեց Փաշիգմի դեմ կովելու ծրագրերը՝ ժողովրդական ճակատի հիման վրա: Այդ ծրագրի հիմնական տարրերը դրոշմած են յեղել դատարանում արտասացած պառմական ճառում:

Փաշիգմի դեմ դեռ չատ մարտեր ունենը մղելու առաջիկայում: Գերմանական Փաշիգմը յերկիրը զորանցի և համակենտ-

ըոնացման ճամբարի յե վերածել, նա նոր, իմպերիալիստական
սպանդ ե սպտրաստում: Գերմանական ու իտալական Փաշիզմը
լինտերվենցիա յե ծավալում, իսպանիայում, ալիռելով ալնտեղ
մահ և ալերածություն:

Փաշիզմի դեմ կռիւլու, դեմոկրատիան ու խաղաղությունը
սլաշտպանելու համար՝ միլիոնաւոր հակաֆաշիստական մար-
տիկներ են վրտքի յելնում:

Այս որերին հրատապ ու քաղաքականապես աւտուալ ե ըն-
կեր Դիմիտրովի՝ Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի ղեկաւա-
րի ճառը:

ԸՆԿ. ԴԻՄԻՏՐՈՎԻ ՃԱՌԸ ՖԱՇԻՍՏԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋ

ԴԻՄԻՏՐՈՎ. — Դատաւարական որենսդրքի 258 պարագրաֆի հիման վրա յես իրավունք ունեմ խոսելու թե վերոյես դատաւաչտական և թե վերոյես մեղադրյալ:

ՆԱԽԱԳԱՀ. — Դուք վերջին խոսքի իրավունք ունեք. այդ խոսքը Ձեզ վերապահվում ե:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ. — Այդ որենսդրքի հիման վրա յես իրավունք ունեմ բանավիճել դատախազության հետ, իսկ հետո արդեն անցնել վերջին խոսքին:

Պարոնայք դատաւորներ, պարոնայք մեղադրողներ, պարոնայք դատաւաչտականներ, դեռես այս դատաւարության սկզբին, յերեք ամիս առաջ, յես վերոյես մեղադրյալ նամակով դիմեցի դատարանի նախագահին: Այդ նամակում յես գրել եյի, թե ցավում եմ, վոր իմ յեղութենէն ընդհարումների հասցրին: Սակայն յես վճռականորեն առարկում եյի այն բանի դեմ, վոր իմ վարքադիժը մեկնաբանվի վերոյես հարցեր տալու և հարադարություններ անելու իրավունքի կանխամտածված չարաբերություն՝ պրոսպագանդայի նպատակով: Հասկանալի յե, թե քանի վոր յես լինելով անպարտ՝ մեղադրյալ եմ յեղել, յես ձգտում եմ պաշտպանել իմ տրամադրության տակ ունեցած բոլոր միջոցներով:

«Յես խոստովանում եմ, — գրել եյի յես, — վոր վորոչ հարցեր ժամանակին լինելու և ձեւի տեսակետից՝ յես վրէժ միշտ ձիշտ եյի դնում: Սակայն այդ միայն նրանով ե բացատրվում, վոր յես գերմանական իրավունքի հետ ծանոթ չեմ: Բացի դրանից այսպիսի դատական պրոցեսում յես իմ կյանքում առաջին անգամ եմ մասնակցում: Յեթե յես իմ ընտրությամբ դատաւաչտական ունեւայի, յես իմ սեփական պաշտպանության համար

անպայման կարող լլլինեյի խուսափել նման անբարենայաստ մի-
ջադեպերից: Յես մի շարք փաստաբաններ անվանեցի. Դենչեվա,
Մորո-Ջիաֆֆերի, Կամպինկի, Տորրես, Գրիգորով, Լեո Գալլա-
խեր (Սաերիկա) և դ-ր Լեման (Սաարբրյուկենից): Բայց կայ-
սերական դատարանն այս կամ այն պատրվակով իմ բոլոր ա-
ռաջարկությունները մեկը մյուսի հետևից մերժեց: Յես վորեւեւ
պերսոնալ անկատահություն չեմ տածում քաղաքացի դ-ր Տեյ-
խերտի նկատմամբ՝ վորպես անձնավորության և փաստաբանի:
Բայց Գերմանիայում տիրող՝ իրերի այժմյան դրության պայ-
մաններում յես չեմ կարող Տեյխերտին պաշտոնական դատա-
պաշտպանի դերում անհրաժեշտ վստահություն տածել: Այդ
պատճառով յես փորձում եմ ինքս ինձ պաշտպանել, ընդվորում
յերբեմն յես, անպայման, իրավաբանական տեսակետից սխալ
քայլեր եմ կատարում:

Դատարանի առաջ ինձ պաշտպանելու շահերից յեղնելով և,
կարծում եմ, նույնպես և դատավարության նորմալ ընթացքի
շահերից յեղնելով, յես մի անգամ ես—և վերջին անգամ—Գերա-
դուլն դատարանին եմ դիմում, խնդրելով, վորպեսդի նա վաս-
տաբան Մարսել Վիլլարին, վորն այժմ լիազորություն ե ստացել
իմ քրոջից, թույլտվություն տա մասնակցելու իմ պաշտպա-
նությանը: Յեթե այդ իմ վերջին առաջարկը, ցավոք սրտի,
նույնպես մերժվի, ապա ուրիշ վոչինչ չի մնում, քան պաշտ-
պանել ինքս ինձ իմ ուժերի և կարողությունների չափով»:

Նրանից հետո, յերբ այդ առաջարկն ել մերժվեց, յես վորո-
շեցի ինքս ինձ պաշտպանել: Կարիք չունենալով իմ վրին փաթա-
թած դատապաշտպանի պերճախոսության վոչ մեղրին, վոչ թույ-
նին, յես ամբողջ ժամանակ պաշտպանում եյի ինձ առանց վաս-
տաբանի ոգնության:

Միանգամայն պարզ ե, վոր յես վոչ մի կողմից ինձ կապված
չեմ զգում դ-ր Տեյխերտի պաշտպանողական ճառի հետ: Իմ
պաշտպանության դործում նշանակութուն ունի միայն այն, ինչ
վոր յես ինքս մինչև այժմ ասել եմ դատարանի առաջ, և այն,
ինչ վոր հիմա պիտի ասեմ: Իմ կուսակցական ընկեր Տորդլերին
յես չեյի ուզենա վիրավորել—իմ կարծիքով, նրան արդեն իր
պաշտպանը բավական անարդեց.—բայց յես պարտավոր եմ ուղ-
ղակի ասել. յես գերադասում եմ իմ անմեղ դրությամբ դեր-
մանական դատարանի կողմից դատապարտված լինել մահվան,

Քան թե արդարացման հասնել այնպիսի պաշտպանության չնորհիլ, վորով դու Զակը հանդես յեկալ հոգուտ Տորգերի:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում և Դիմիտրովին) Զեր դործը չե գրադվել այստեղ քննադատությամբ:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես ընդունում եմ, վոր յես խոսում եմ սուր և դաժան լեզվով, իսկ իմ պաշարն ու իմ կյանքը նույնպես յեղել են սուր և դաժան: Բայց իմ լեզուն չիտակ և անկեղծ լեզու չե: Յես սովորություն ունեմ իրերն իրենց անունով անվանել: Յես փաստարան չեմ, վորն այստեղ ըստ պարտականության և պաշտպանում իր պաշտպանյալին:

Յես պաշտպանում եմ ինքս ինձ՝ իբրև մեղադրյալ կոմունիստ:

Յես պաշտպանում եմ իմ սեփական կոմունիստական հեղափոխական պատիվը:

Յես պաշտպանում եմ իմ գաղափարները, իմ կոմունիստական համոզմունքները:

Յես պաշտպանում եմ իմ կյանքի իմաստն ու բովանդակությունը:

Այդ պատճառով դատարանի առաջ իմ արտասանած յուրաքանչյուր խոսքը՝ այդ, այսպես ասած, իմ միսն ու արյունն ե: Յուրաքանչյուր խոսքը իմ խորագույն վրդովմունքի արտահայտությունն և անիրավացի մեղադրման դեմ, այն փաստի դեմ, վոր այսպիսի հակահոմոսեքսուալական վոճրագործությունը վերադրվում և կոմունիստներին:

Ինձ հաճախ կշտամբում եյին, վոր յես գերմանական գլխավոր դատարանի հանդես լուրջ վերաբերմունք չունեմ: Դա բացարձակապես անիրավացի չե:

Ճիշտ ե, վոր ինձ համար, իբրև կոմունիստի, բարձրագույն որեմք հանդիսանում ե կոմունիստական ինտերնացիոնալի ծրագիրը, բարձրագույն դատարան՝ կոմունիստական ինտերնացիոնալի վերահսկիչ հանձնաժողովը:

Բայց ինձ համար, վորպես մեղադրյալ՝ Գերագույն դատարանը ինտանցիա չե, վորի հանդես պետք և վերաբերվել ամբողջ լրջությամբ ի՞նչ միայն այն պատճառով, վոր նա հատուկ վորակավորում ունեցող դատավորներն են կազմված, այլ նաև այն պատճառով, վոր այդ դատարանը պետական իշխանության խիստ կարևոր մարմին ե, տիրապետող հասարակարգի կարևոր մարմին և, ինտանցիա, վորը կարող և վերջնա-

կան կերպով դատաւարտել պատժի առաւելագոյն չափին: Յետեւորոյ եմ հանդիստ խղճով ասել, վոր դատարանի առաջ և հետեւապես նաև հասարակայնութեան առաջ, բոլոր հարցերի վերաբերյալ միայն ճշմարտութեան եմ ասել: Ինչ վերաբերում ե իմ կուսակցութեանը, վորն անկեղալ դրութեան մեջ ե գտնուում, ապա նրա մասին վորեւե ցուցմունք տալուց յետ հրաժարվել եմ: Յետ միշտ խոսել եմ լուրջ և համոզմունքի խորագոյն զղացմունքով:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Յետ չեմ հանդուրժի, վոր գուք այստեղ, այս դահլիճում կոմունիստական պրոպագանդայով դրալվեք: Դուք այդ կատարում եյիք ամբողջ ժամանակ: Յեթե դուք պետք ե այդ վոգով ել շարունակեք, յետ ձեզ խոսքից կզրկեմ:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յետ պետք ե մեռախոնարպես առարկեմ այն պնդումի դեմ, վոր յետ պրոպագանդայի նպատակներ եմ հետապնդել: Կարելի յե կարծել, վոր իմ պաշտպանութեանը դատարանի առաջ վորոչ պրոպագանդիստական աղղեցութեան ե ունեցել: Ընդունում եմ, վոր իմ վարքադէմք դատարանի առաջ կարող ե նույնպես ծառայել որինակ մեղադրյալ կոմունիստի համար: Բայց իմ պաշտպանութեան նպատակն այդ չի յեղել: Իմ նպատակն այն ե յեղել, վորպեսզի հերքեմ այն մեղադրանքը, վոր իբր թե Դիմիտրովը, Տորգելը, Պոպովն ու Տանեյլը, Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցութեանը և կոմունիստական Ինտերնացիոնալը հրդեհի հետ վորեւե առնչութեան ունեն:

Յետ դիտեմ, վոր ռայխստագի հրկիզման մեջ մեր կարծեցյալ մասնակցութեանը Բուլղարիայում վոչ վոք չի համատուում: Յետ դիտեմ, վոր ընդհանրապես արտասահմանում հաղթի թե մեկը դրան համատուում ե: Բայց Գերմանիայում ուրիշ պայմաններ են, այստեղ այսպիսի տարրերնակ պնդումներին կարող են համատուում: Այդ պատճառով յետ ցանկանում եյի ապացուցել, վոր կոմունիստական կուսակցութեանը չի ունեցել և չունի վոչ մի մասնակցութեան այդպիսի վոճրագործութեան մեջ:

Յեթե խոսելու լինենք պրոպագանդայի մասին, ապա այստեղ տեղի ունեցած չափ յեղութեանը այդպիսի բնույթ եյին կրում: Գերբեւսի և Գյորլիդի յեղութեանը նույնպես անուղղակի պրոպագանդիստական աղղեցութեան դործեցին հողատ կոմունիզմի, բայց վոչ վոք չի կարող նրանց պատասխանատու դարձնել այն բանի համար, վոր նրանց յեղութեանը նման պրոպագանդիստական աղղեցութեան ունեցան: (Դաւիլիւում շարժում և ծիծաղ):

Մամուլն ինձ վրէժ միայն ամեն կերպ անվանարկում եր—այդ ինձ համար միևնույն է—բայց իմ հարցի կապակցութեամբ բուլղարական ժողովրդին «վայրենի» և «բարբարոսական» ելին անվանում. ինձ «բալկանական մութ սուբյեկտ», «վայրենի բուլղարացի» ելին անվանում, և յես դժար կողքով լուսեթյամբ չեմ կարող անցնել:

Ճիշտ է, վոր բուլղարական փաշիզմը վայրենի և բարբարոս է: Բայց բուլղարական բանվոր դասակարգն ու դյուշացիութեանը, բուլղարական ժողովրդական ինտելիգենցիան յերբեք ել վայրենիներ և բարբարոսներ չեն: Նյութական կուտուբայի մակարդակը Բալկաններում, անպայման, այնպես բարձր չէ, ինչպես մյուս յեվրոպական յերկիրներում, բայց հոգեպես և քաղաքականապես մեր ժողովրդական մասսաներն ավելի ցածր մակարդակի վրա չեն կանգնած, քան Յեվրոպայի մյուս յերկիրները մասսաները: Մեր քաղաքական պայքարը, մեր քաղաքական ձգտումները Բուլղարիայում ցածր չեն, քան մյուս յերկիրներում: Ժողովուրդը, վորը 500 տարի ոտարերկրյա լծի տակ է ապրել, չկորցնելով իր լեզուն ու ազգութեանը, մեր բանվոր դասակարգն ու դյուշացիութեանը, վորոնք պայքարել են և պայքարում են բուլղարական ֆաշիզմի դեմ և կոմունիզմի համար.—այդպիսի ժողովուրդը բարբարոսական և վայրենի չէ: Բուլղարիայում վայրենիներն ու բարբարոսները—այդ միայն ֆաշիստներն են: Բայց յես, պարոն նախագահ, ձեզ եմ հարցնում. ֆաշիստները վո՞ր յերկրում բարբարոսներ և վայրենիներ չեն:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում է Դիմիտրովին) Դուք հո չե՞ք ակնարկում քաղաքական հարաբերութեանները Գերմանիայում:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—(Հեգնակաճ ժպիտով) Իհարկե վոչ, պարոն նախագահ...

Այն ժամանակից դեռ չառ առաջ, յերբ դերմամական Կարլ Մ կայսրն ասում եր, վոր նա միայն իր ձիու հետ է դերմանեքեն լստում, իսկ դերմամական աղնավականներն ու կրթված մտղիկ միայն լստիններն ելին դրում և ամաչում ելին դերմաներեն լեզվից, «բարբարոսական» Բուլղարիայում՝ Կիրիլն ու Մեֆոդին ստեղծում և ստրածում ելին չին բուլղարական մասնագրութեանը:

Բուլղարական ժողովուրդը բոլոր ուժով և ամբողջ համապագայում կուլում եր ոտարերկրյա լծի դեմ: Այդ պատճառով

յես բողոքում եմ բուլղարական ժողովրդի վերաբերմամբ յեղած հարձակումները դեմ: Յես վոչ մի հիմք չունեմ ամաչելու այն բանից, վոր յես բուլղարացի յեմ: Յես հպարտանում եմ նրանով, վոր յես բուլղարական բանվոր դասակարգը զավակն եմ:

Նախքան հիմնական հարցի վրա կանդ առնելը յես պետք ե մատնանչեմ հետեյալը: Դ-ր Տէյխերտը մեզ կշտամբեց, վոր մենք ինքներս մեզ մեղադրյալի դրության մեջ դրինք ռալիստտալը հրկիզելու մեջ: Դրան յես պետք ե պատասխանեմ, վոր մարտի 9-ից, այն ե՝ մեզ ձեքրակալելու որից, մինչև այս դատաւարության սկիզբը շատ ժամանակ ե անցել: Այդ ժամանակամիջոցում կարելի յեր հետաքննել կասկածանք առաջացնող բոլոր մոմենտները: Նախնական քննության ժամանակ յես ռալիստտալի հրկիզման մասին խոսեցի՝ այսպես կոչված հրեհնի հանձնաժողովը պատասխանատու պաշտոնյաների հետ: Այդ պաշտոնյաներն ինձ ասացին, վոր ռալիստտալի հրկիզման մեջ բուլղարները մեղավոր չեն: Մեզ մեղադրեցին միայն, վոր մենք ուրիշի անցադրով ենք ապրել՝ ուրիշների անխնայ տակ, ապրել ենք առանց դրանցիվելու և այլն:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Այն, ինչի մասին դուք այժմ խոսում եք, դատաւարության ժամանակ չի քննվել. այդ պատճառով դուք իրավունք չունեք այստեղ այդ մասին խոսելու:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Պարոն նախագահ, այդ ժամանակամիջոցում պետք եր ստուգել բոլոր տվյալները, մեզ իր ժամանակին այդ մեղադրանքից ազատելու համար: Մեղադրական ակտում նշվում ե, վոր Դիմիտրովը, Պոպովը և Տանելը հաստատում են, վոր իրենք բուլղարական եմիգրանտներ են. սակայն, չնայած դրան, պետք ե ապացուցված համարել, վոր նրանք Գերմանիայում ապրում եյին անլեզալ աշխատանքի նպատակով: Նրանք—ասվում ե մեղադրական ակտում—հանդիսանում են «Մոսկվայի կոմունիստական կուսակցության լիազորները՝ ղինված սպառամբություն նախապարտաւորելու համար»:

Մեղադրական ակտի 83-րդ եջում ասվում ե, վոր Թեե. Դիմիտրովը հայտնել ե, վոր փետրվարի 25-ից—28-ը ինքը Բեռլինում չի յեղել, սակայն այդ չի փոխում դործի գրությունը և նրան, Դիմիտրովին չի ազատում ռալիստտալի հրկիզման մասնակից լինելու մեղադրանքից: Այդ յերևում ե—մատնանչվում ե այնուհետև մեղադրական ակտում, վոչ միայն Գերմերի ցուցմունքից.—ուրիշ փաստեր նույնպես մատնանչում են այն, վոր...

ՆԱԽԱԳԱՀ. — Դուք այստեղ չպետք է սկսեք կարդալ ամբողջ մեղադրական ակտը. այդ մեղ բավականաչափ ծանոթ ե :

ԴԻՄԻՏՐՈՎ. — Յես պետք է ասեմ, վոր յերեք քառորդն այն ամենի, ինչ այստեղ՝ դատարանում ասացին դատախազն ու պաշտպանները, վաղուց բոլորին հայտնի յե, բայց նրանք այստեղ այդ բանը նորից կրկնեցին : (Դափնիում շարժում և ծիծաղ) : Գերմերը ցուցմունք տվեց, վոր Դիմիտրովն ու Վանդեր-Լյուբերեն յեղել են Բայերնհոֆի սետտորանում : Այնուհետև մեղադրական ակտում յես կարդում եմ. «Յեթե Դիմիտրովը հանցագործութեան վայրում բռնված ել չի յեղել, ապա նա այնուամենայնիվ մատնակցութուն ե ունեցել ռալխատաղը հրկիզելու նախապատրաստմանը : Նա Մյունխեն ե մեկնել, ապահովելու համար իրեն այլուրեքությամբ (ուրիշ տեղ լինելով) : Դիմիտրովի մոտ գտնված բրոշյուրներն ապացուցում են, վոր նա մասնակցել ե Գերմանիայի կոմունիստական շարժմանը» :

Այսպես ե հիմնադրված այդ վաղահաս մեղադրանքը, վորն որսագրեալ դուրս յեկա :

ՆԱԽԱԳԱՀ. — (Ընդհատում ե Դիմիտրովին) Դուք մեղադրութեան նկատմամբ այդպիսի արտահայտություններ չպետք ե դրժմանք :

ԴԻՄԻՏՐՈՎ. — Յես ուրիշ արտահայտություն կընտրեմ :

ՆԱԽԱԳԱՀ. — Բայց վոչ այդքան անթույլատրելի :

ԴԻՄԻՏՐՈՎ. — Յես վերադառնում եմ մեղադրման մեթոդներին ե մեղադրման ակտին այլ կապակցությամբ :

Այս դատավարութեան բնույթը նախորդված եր այն թեզիսով, վոր ռալխատաղի հրկիզումը Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցութեան, նույնիսկ համաշխարհային կոմունիզմի ձեռքի գործն ե : Այդ հակակոմունիստական ակտը՝ ռալխատաղի հրկիզումը—վերադրված եր կոմունիստներին, հայտարարված եր վորպես կոմունիստական ապստամբութեան աղգանչան, վորպես գերմանական սահմանադրությունը փոփոխելու աղգանչան : Այդ թեզիսի ողնությամբ ամբողջ դատավարութեանը արված եր հակակոմունիստական բնույթ : Մեղադրական ակտում ասվում ե. «Մեղադրությունը կանդնած ե այն տեսակետի վրա, վոր այդ հանցագործ փորձը պետք ե կոչ, աղգանչան լինել պետութեան թշտամիների համար, վորոնք դրանից հետո ցանկանում եին զլրալոր հարձակում գործել գերմանական պետութեան վրա՝ նրան վոչնչացնելու համար ե նրա փոխարեն, III Խնտերնացիո-

Նալի վողորմածությամբ, պրոլետարիատի ղեկատուութեամբ, խորհրդային իշխանությունն հաստատելու համար...»:

Պարոն դատավորներ, առաջին անգամ չեմ, վոր նման հանցախորժ եմ վերադարձնում կոմունիստներին: Յես չեմ կարող մեծ բերել աշտեղ այդ տեսակի բոլոր որինակները: Յես հիշեցնում եմ աշտեղ, Գերմանիայում, Յութերբորգի մոտ վատարված յերկաթուղային հանցախորժի մասին, վորը կատարել եր հոգեհիշմանդը, արկածախնդիրը, պրովոկատորը: Այն ժամանակ վոչ միայն Գերմանիայում, այլ նաև ուրիշ յերկիրներում շարաթնեքով տարածում եյին այն պնդումը, թե այդ՝ գերմանական կոմկուսակցութեան ձեռքի գործն ե, թե այդ՝ կոմունիստների կատարած տեղորիստական ակտ ե: Հետո պարզվեց, վոր այդ՝ հոգեհիշմանդը ե արկածախնդիր Մատուչիան ե կատարել: Նա բանտարկվեց ե դատապարտվեց:

Յես կհիշեցնեմ մի ուրիշ որինակ՝ Ֆրանսական պրեզիդենտի սպանությունը Գորգուլովի կողմից: Այն ժամանակ Նույնպես բոլոր յերկիրներում գրում եյին, վոր աշտեղ կոմունիստների մատն ե յերևում: Գորգուլովը վորպես կոմունիստ, խորհրդային ազենտ եր ներկայացվում: Իսկ ինչ գուրս յեկավ: Պարզվեց, վոր այդ մահախորժը կադմակերպել են սլոնաակդավարեկանները, իսկ Գորգուլովը յեղել ե պրովոկատոր, վորը ցանկացել ե հասնել Խորհրդային Միութեան ե Ֆրանսիայի հարաբերությունների խզմանը:

Յես կհիշեցնեմ նաև Սոֆիայի մայր յեկեղեցու սլայթեցման հանցախորժը: Այդ հանցախորժը Բուլղարիայի կոմկուսակցութեանը չեք կադմակերպել, բայց գրա համար կոմկուսակցութեանը հաղածանքների յենթարկեցին: Փաշիստական բանդաները յերկու հազար բանվորներ, դյուղացիներ ե ինտելիգենտներ դազանաբար սպանեցին այն պատրվակով, վոր մայր յեկեղեցին պայթեցրել են կոմունիստները: Սոֆիայի մայր յեկեղեցին սլայթեցնելու ադ պրովոկացիան կադմակերպել եր բուլղարական վոստրիկանութեանը: Դեռևս 1920 թվին, յերկաթուղայինների գործադուլի ժամանակ, Սոֆիայի վոստրիկանութեան պետ Պրոտակինը ինքն եր կադմակերպել ուժաձիղների հանցախորժը՝ վորպես բուլղարական բանվորներին պրովոկացիայի յենթարկելու միջոց:

ՆԱԽԱԳԱՀ. — (Ընդհատում ե Դիմիտրովին) Այդ դատաւարութեանը չի վերաբերում:

ԳԻՄՆԱՍԻԱ.—Վոստրիկանտկան պաշտոնյա Գեղեկըն աշատեղ խոսում էր հրկիզումների կոմունիստական պրոպագանդայի մասին և այլն: Յես նրան հարց տվի, հայտնի է՞նք արդյոք նրան դեպքեր, յերբ ձեռնարկատերերի կողմից կատարված հրկիզումները հետո վերադրվել են կոմունիստներին: «Ձյուլիլիչեր Բեռլախտեր»-ի հոկտեմբերի 5-ի համարում գրված է, վոր շտետինյան վոստրիկանուլթյունը...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Այդ հոգվածը դատավարությանը էի ներկայացված:

(Գիմնասիայի փարձում է շարունակել):

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Դուք Համարձակվեք այդ մասին աշատեղ խոսել, քանի վոր այդ մասին դատավարության ժամանակ էի հիշատակվել:

ԳԻՄՆԱՍԻԱ.—Մի ամբողջ շարք հրդեհներ...

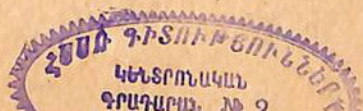
(Նախագահը նորից է ընդհատում Գիմնասիային):

ԳԻՄՆԱՍԻԱ.—Այդ հետաքննության առաքիլա յերա՞յ, վորովհետև մի ամբողջ շարք հրկիզումներ աշատեղ համարում ելին վորպես կոմունիստներին հանցանք: Հետո պարզվեց, վոր այդ ձեռնարկատերերն են կատարել «աշխատանք տրամադրելու նպատակով»: Յես ելի մի մոմենտ կհիշեցնեմ՝ փատաթղթերի կեղծումը: Մեծ քանակությամբ կեղծադրեր կան, վորոնք ողտադործվել են բանվոր դատակարգի դեմ: Այդպիսի դեպքերը բազմաթիվ են: Յես կհիշեցնեմ թեկուզ, այսպես կոչված, «Ձինովյե-վի նամակը»: Նա կեղծված էր. այդ կեղծադիրն անդլիական պահպանողականներն ողտադործեցին բանվոր դատակարգի դեմ: Յես կհիշեցնեմ աշատեղ, Գերմանիայում յերևան յեկած մի շարք կեղծադրեր:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Այդ դատաքննության սահմաններից դուրս է գալիս:

ԳԻՄՆԱՍԻԱ.—Աշատեղ արդվում էր, վոր ռայխստագի հրդեհը պետք է զինված սպառնալուծության ազդանշան ծառայեր: Այդ վորձում ելին հիմնավորել հետևյալ ձևով.

Գյոթինգն աշատեղ, դատարանում ասաց, վոր այն մոմենտին, յերբ Հիտլերն իշխանության դուխ անցավ, Գերմանիայի կոմկուսակցությունը ստիպված էր հրահրել իր մաստաների տրամադրությունը և վորեւե բան ձեռնարկել: Նա ասաց. «Կոմունիստներն ստիպված ելին վորեւե բան ձեռնարկել—այժմ կամ յերբեք»: Նա ասաց, վոր կոմունիստական կուսակցությունն ար-

դեն մի շարք տարիներ նացիոնալ-սոցիալիզմի դեմ պայքարելու
յեր վոչում և վոր Գերմանիայի կոմկուսակցութեան համար՝ նա-
ցիոնալ-սոցիալիզմի Վյոլմից լիշխանութեանը վերցնելու մոմեն-
տին ուրիշ յեղք չէր մնացել, քան հանդես դալ—այժմ կամ յեր-
բեք: Գերազույն դատախազը վորձում էր այդ լիակ թեղիսը ձեա-
կերպել ավելի ճշտորոշ և ե՛լ ավելի «խեղացի»:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Յես թույլ չեմ տա, վոր դուք վերավորեք դե-
րազույն դատախազին:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Այն, ինչ վոր Գյոթինգը վորպես բարձրագույն
մեղադրող պնդեց, այստեղ զարգացնում էր գերազույն դատա-
խազը: Գերազույն դատախազ դ—ր Վերներն ասաց. «Կոմկուսակ-
ցութեանն այնպիսի դրութեան մեջ էր դնւում, վոր նա կամ
պետք է առանց մարտի դիջեր, կամ ընդուներ մարտը, թեկուզ և
առանց մինչև վերջը հասցրած նախապատրաստման: Այդ միակ
շանն էր, վորը մնում էր տվյալ պարագաներում կոմկուսակ-
ցութեան համար: Կամ առանց պայքարի հրաժարվել իր նպատե-
կից, կամ դիմել դեպի հուսահատութեան վորոշ ակտ, դիմել
բախտախաղի—այդ դեռ վորոշ պարագաներում կարող մըլններ
դրուելունը վերկել: Գործը կարող էր նաև ձախողվել, բայց այն
ժամանակ ել դրութեանը ավելի վատ չէր լինի, քան յեթե կոմ-
կուսակցութեանն առանց կովի նահանջեր»: Առաջադրւող այս
թեղիսը, վոր կոմկուսակցութեանն է վերադրւում, կոմունիստա-
կան թեղիս չէ: Այդպիսի յենթադրութեանը ցույց է տալիս, վոր
Գերմանիայի կոմկուսակցութեան թշնամիները այդ կուսակցու-
թեանը վատ են ճանաչում: Ով ցանկանում է ճիշտ պայքարել իր
հակառակորդի դեմ, նա պետք է այդ հակառակորդին լավ ճանա-
չի: Կուսակցութեանն արդեւելը, մասսայական կազմակերպու-
թեաններ ցրելը, լեզալութեանը կորցնելը—այդ բոլորն անշուշտ
ծանր հարվածներ են հեղափոխական շարժման համար: Բայց
այդ բոլորովին չի նշանակում, վոր դրանով ամեն ինչ կորած է:

1933 թ. փետրվարին կոմունիստական վրասակցութեանն ար-
գելման սպառնալիքի տակ էր: Կոմունիստական մամուլն արդեւ-
ված էր, սպաւում էր կոմունիստական կուսակցութեան արդեւ-
լումը: Գերմանական կոմկուսակցութեանն սպասում էր դրան:
Այդ մասին խոսւում էր թուրքիկներում, թերթերում: Գերմանա-
կան կոմկուսակցութեանը շատ լավ գիտեք, վոր շատ յերկը-
ներում կոմկուսակցութեաններն արդեւլած են, բայց, չնայած
դրան, նրանք չարունակում են իրենց աշխատանքն ու պայքարը:

Կոմկուսակցություններն արգելքած են Լեհաստանում, Բուլղարիայում, Իտալիայում և մի քանի այլ յերկիրներում :

Յեւ այդ մասին կարող եմ խոսել բուլղարական կոմկուսակցության վորձի հիման վրա : 1923 թ. ապստամբությունից հետո բուլղարական կոմկուսակցությունն արգելեց, բայց նա աշխատում էր, թեպետեւ այդ բաղմաթիւ զոհեր եր խլում նրանից, նա ավելի ուժեղացաւ, քան մինչև 1923 թիւն եր : Այդ հասկանում է ճննադատորէն մտածող յուրաքանչյուր մարդ :

Գերմանական կոմկուսակցությունը, նույնիսկ անլեզալ լինելով հանդերձ, համապատասխան սիտուացիայի գոյության դեպքում կարող է հեղափոխութիւն կատարել : Այդ ցույց և տալիս ուսական կոմկուսակցության վորձը : Ռուսական կոմկուսակցությունն անլեզալ եր, նա յենթարկւում եր արշտնոտ հալածանքների, բայց հետո բանւոր պատակարար կոմկուսակցության գլխաւորությամբ իշխանությունն իր ձեռքը վերցրեց : Գերմանական կոմկուսակցության ղեկավարները չէին կարող աշխատել դատել, վոր աշխատեն ինչ մորաձ և և վոր հարցը դրւած է՝ կամ—կամ, այն է՝ կամ ապստամբություն, կամ կործանում : Կոմկուսակցության ղեկավարությունն աղաղիսի տրխմաբ միտք չեր կարող ունենալ : Գերմանական կոմկուսակցությունը ճշտորոշ կերպով գիտեր, վոր անլեզալ աշխատանքը պետք է բաղմաթիւ զոհեր խլի և անձնազոհություն ու համարձակություն և պահանջում, բայց նա գիտեր նույնպէս, վոր իր հեղափոխական ուժերն ամբանում են և վոր ինքն ընդունակ կլինի իրականացնել իր ստաջ կանոնաձ խնդիրները : Այդ պատճառով միանգամայն բացառւում է, վոր իւր թե դերմանական կոմկուսակցությունն այդ շրջանում ցանկանում եր բախտախաղի գիմել : Կոմունիստները, բարեբախտաբար, այնքան կարնատեւ չեն, ինչպէս նրանց հակառակորդները, և նրանք իրենց գոլթը չեն կորցնում նաև ամենադժուար կացութիւնների պայմաններում :

Դրան պետք է ավելացնել, վոր գերմանական կոմկուսակցությունը և ուրիշ կոմկուսակցություններ Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի սեկիտաներն են : Ի՞նչ է Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը : Յեւ թույլ եմ տալիս ինձ մեջբերում անել Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի կանոնադրությունից :

Յեւ աշտեղ հրադարտւում եմ կանոնադրության առաջին պարագրաֆը .

«Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը—Բանվորների միջազգային ընկերությունը հանդիսանում է առանձին յերկիրների կոմունիստական կուսակցությունների միավորում, համաշխարհային միասնական կոմունիստական կուսակցություն: Հանդիսանալով պրոլետարիատի համաշխարհային հեղափոխական շարժման առաջնորդն ու կազմակերպիչը, կոմունիզմի սկզբունքների և նպատակների կրողը՝ Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը պայքարում է բանվոր դասակարգի մեծամասնությունը և չփախողացիքի դեմ լայն խավերը նվաճելու համար, պրոլետարիատի համաշխարհային դիկտատուրան հաստատելու համար, Խորհրդային սոցիալիստական հանրապետությունների համաշխարհային միություն ստեղծելու համար, դասակարգերի լիակատար վճռահանության և սոցիալիզմի—կոմունիստական հասարակության աշխարհում աստիճանի իրականացման համար»:

Կոմունիստական Ինտերնացիոնալի համաշխարհային՝ միլիոնավոր անդամներ ունեցող աշխարհակառչության մեջ Խորհրդային Միության կոմկուսակցությունն ամենաուժեղ կուսակցությունն է: Նա աշխարհի մեծագույն պետություն՝ Խորհրդային Միության կոմկուսակցության կուսակցությունն է: Կոմիտեները—համաշխարհային կոմունիստական կուսակցությունը—քաղաքական սիտուացիան կշռադատում է չորսը յերկիրներին կոմունիստական կուսակցությունների ղեկավարություն հետ միասին:

Կոմունիստական Ինտերնացիոնալը, մյուս առաջ անմիջականորեն պատասխանատու չեն բոլոր սեկցիաները, դավադիրներին կողմակերպություն հեռավոր համաշխարհային կուսակցություն: Այդպիսի համաշխարհային կուսակցությունը ապստամբության ու հեղափոխության հետ խաղ չի անում: Այդպիսի համաշխարհային կուսակցությունը չի կարող իր միլիոնավոր կողմնակիցներին պաշտոնապես ասել մի բան, իսկ միևնույն ժամանակ դադարել կատարել հակառակը: Այդպիսի կուսակցությունը, իմ ամենաբարձր դեմքը, կրկնակի հաշվապահություն չգիտի:

Գր. ԶԱՎ.—Լավ, չարունակեցեք ձեր կոմունիստական պրոպագանդան:

ԳԻՄԻՏՐՈՎ.—Այդպիսի կուսակցությունը, յերբ նա գիտում է պրոլետարիատի միլիոնավոր մասուններին, յերբ նա ընդունում է իր միլիոնավոր տարածված ու մեծամասնական խնդիրների մասին, կատարում է աշխարհը լրջորեն, իր պատասխանատվության լիակատար դիտակցությունը: Բերում եմ այստեղ ԿիԳԿ-ի XII պլեն-

նումի վորոշումները: Քանի վոր այդ վորոշումներից այստեղ ղատարանում մեջբերում արվեց, յես իրավունք ունեմ հրապարակել դրանք:

Այդ վորոշումների համաձայն, դերմանական կոմիտեակցութեան հիմնական խնդիրը հետեյալն եր. «Աշխատալորների միլիոնավոր մասսաները մղելիլդացիայի յենթարկել նրանց կենսական շահերի պաշտպանութեան համար, մոնոպոլիստական կապիտալի կողմից նրանց կողոպտելու դեմ, ֆաշիզմի դեմ, արտակարգ զեկրեաների դեմ, նացիոնալիզմի և շովինիզմի դեմ և տնտեսական ու քաղաքական դործադուլներ ծախարելու միջոցով, պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի համար պայքար մղելու միջոցով, ցույցերի միջոցով մասսաներին տախել դեպի ընդհանուր քաղաքական դործադուլը, սոցիալ-դեմոկրատական հիմնական մասսաների նախճում, պրոֆմիութենական աշխատանքի թուլութեյունների մճոսական հաղթահարում: Գլխավոր լողունդը, վոր գերմանական կոմունիստական կուսակցութեյունը պետք ե հակադրի ֆաշիստական դիկտատուրայի («յերրորդ կայսրութեյուն») լողունդին, հախասարսկես նաև սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեյան («յերկրորդ հանրապետութեյուն») լողունդին, այլքանվարացյուղացիական հանրապետութեյան լողունդն ե, այլինքն խորհրդային սոցիալիստական Գերմանիայի, վորն ադահովի նաև Ախտրիայի և գերմանական այլ մարդերի ժողովրդի կամավոր միացման հնարավորութեյունը»:

Մասսայական աշխատանք, մասսայական պայքար, մասսայական դիմադրութեյուն, միասնական ճակատ, վո՛չ մի արկածախնդրութեյուն: Սրանք են կոմունիստական տաւրտիլայի ալփան ու ոմեդան (ակիդըն ու վերջը):

Ինձ մոտ դանկել ե կոմիտեներն Գործկոմի կոչը: Յես կարծում եմ, վոր դրանից նույնպես կարելի յե մեջբերում տեխը: Այդ կոչի մեջ հատկապես կարեւոր են յերկու կետեր: Այսպես, դրա մեջ խտւում ե Գերմանիայում կատարելոյ դեպքերի կապակցութեյամբ տարբեր յերկիրներում տեղի ունեցող ցույցերի մասին: Դրա մեջ խտւում ե՝ նացիոնալ-սոցիալիստական տնտուրի դեմ պայքարելու դործում կոմիտեակցութեյունների առաջ դրված խնդիրների մասին, ինչպես նաև բանլոր ղաասակարդի կապակցութեյունների և մամուլի պաշտպանութեյան մասին: Այդ կոչի մեջ ի միջի ալլոց առւում ե.

«Կոմունիստական և սոցիալ-դեմոկրատական բանլորների

սլաշքարի միասնական ճակատ կազմելու ճանապարհին ընկած դըլ-
խամոր արդեւքը յեղել և և մնում և բուրժուազիայի հետ հա-
մադործակցելու քաղաքականութիւնը, վոր մշտում են սոցիալ-
դեմոկրատական կուսակցութիւնները, վորոնք միջազգային
պրոլետարիատին այժմ դեռ են դասակարգային թշնամու հար-
վածների տակ: Բուրժուազիայի հետ համադործակցելու այդ քա-
ղաքականութիւնը, վորը հայտնի յե այսպես կոչված «փոքրա-
գույն չարիքը» քաղաքականութիւն անվան տակ, իրականում
Գերմանիան հասցրեց Փաշխտատեան ռեակցիայի հաղթանակին:

Կոմունիստական Ինտերնացիոնալն ու բոլոր յերկրներէրի կո-
մունիստական կուսակցութիւնները շատ անգամ են հայտարա-
րել իրենց պատրաստակամութեան մասին՝ սոցիալ-դեմոկրատա-
կան բանվորների հետ միատեղ սլաշքարելու կապիտալի հարձակ-
ման, քաղաքական ռեակցիայի և պատերազմի վտանգի դեմ:
Կոմունիստական կուսակցութիւնները, հակառակ բանվորական
մասսաների միասնական ճակատը ախտեմատելոյն վիժեցնող
սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւններէ առաջնորդները—
կոմունիստական, սոցիալ-դեմոկրատական և անկուսակցական
բանվորներէ միատեղ սլաշքարի կազմակերպիչները յեղան:

Դեռևս անցյալ տարվա հուլիսի 20-ին՝ պրուսական սոցիալ-
դեմոկրատական կուսակարութիւնը Փոն-Պապենի կողմից ջախ-
ջախելուց հետո՝ գերմանական կոմկուսակցութիւնը դիմեց
Գերմանիայի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեանն ու
Պրոֆմիութիւններէ համադերմանական միավորմանը՝ Փաշիզմի
դեմ միատեղ դործադուլ կազմակերպելու առաջարկով: Բայց
Գերմանիայի սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութիւնն ու
Պրոֆմիութիւններէ համադերմանական միավորումը, ամբողջ
II Ինտերնացիոնալի հաւանութեամբ՝ միատեղ դործադուլ կազ-
մակերպելու մասին յեղած առաջարկը վարակեցին վորպես պրո-
վոկացիա: Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցութիւնը միա-
տեղ դործողութիւններէ մասին արած իր առաջարկութիւնը
վերալրկեցեց Հիտլերի՝ իշխանութեան դուրս անցնելու մոմենտին,
հրաժիրելով սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեան Կենտրոնա-
կան Կոմիտէին և Պրոֆմիութիւններէ համադերմանական միա-
վորման վարչութիւնը միատեղ հակահարված կազմակերպելու
ընդդէմ Փաշիզմի, բայց այս անգամ ևս Գերմանիայի կոմկուսակ-
ցութիւնը մերժում ստացավ: Յեւ ավելին, յերբ անցյալ տարվա
նոյեմբերին՝ Բեռլինի տրանսպորտնիկները միահամուռ կերպով

դործադուլ արին աշխատավարձն իջեցնելու դեմ, սոցիալ-դեմոկրատիան պայքարի միասնական ճակատը միժեցրեց: Միջադեպին բանվորական շարժման պրակտիկան լիքն է աղաքխի սրինակներով:

Մինչդեռ, սոցիալիստական բանվորական ինտերնացիոնալի բյուրոյի ներկա տարիա փետրվարի 19-ի կոչի մեջ հրատարակված և հայտարարությունն ալլ ինտերնացիոնալի մեջ մտնող սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունների պատրաստակամության մասին՝ սահմանելու կոմունիստներին հետ միասին միասնական ճակատ՝ Փաշխտական տեսեցիւալի դեմ Գերմանիայում պայքարելու համար: Այդ հայտարարությունը սուր հակասության մեջ է դանդում սոցիալիստական ինտերնացիոնալի ու սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունների մինչև այժմ կատարած բոլոր դործողությունների հետ: Սոցիալիստական ինտերնացիոնալի մինչև այժմ վարած ամբողջ քաղաքականությունը և ունեցած դործունեյությունը կոմիստներին և կոմունիստական կուսակցություններին հիմք են տալիս չհաջատարու սոցիալիստական բանվորական ինտերնացիոնալի բյուրոյի հայտարարության անկեղծությանը, վորն ալլ ստաջարկով հանդես է դալիս այն մոմենտին, յերբ մի ամբողջ շարք յերկիրներում, և ամենից առաջ Գերմանիայում, արդեն ինքը՝ բանվորական մասսան պայքարի միասնական ճակատի վարձակերպումն իր ձեռքն է վերցնում:

Այնուամենայնիւ՝ Գերմանիայի քանիոր դասակարգի վրա հարձակիող Փաշիզմի հանդեպ, Փաշիզմի, վորն արձակում է համաշխարհային տեսեցիւալի բոլոր ուժերը, կոմունիստական ինտերնացիոնալի Գործկոմը կոչ է անում բոլոր կոմունիստական կուսակցություններին դարձյալ մի վորձ անել միասնական ճակատ ստեղծելու սոցիալ-դեմոկրատական բանվորական մասսաների հետ՝ սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցությունների միջոցով: Կոմիստներին Գործկոմն ալլ վորձն անում է այն հատուտ համոզմունքով, վոր բանվոր դասակարգի միասնական ճակատը բուրժուազիւալի դեմ՝ հետ կմղեր կապիտալի ու Փաշիզմի հարձակումը և չափադանց կարագացներ ամեն մի կապիտալիստական չահադործման անխուսափելի վախճանը:

Առանձին յերկիրներին պայմանների յուրահատկության և ալլ յերկիրներից յուրաքանչյուրի մեջ բանվոր դասակարգի առաջ կանդնած պայքարի կոնկրետ ինքիւրներին տարբերության պատճառով, կոմկուսակցությունների և սոցիալ-դեմոկրատական

կուսակցութեանները միջև բուրժուազական դեմ վորդապետի դործողութեաններ կատարելու համար կնքվելիք համաձայնութեանները կարող են ամենեւց ավելի հաջողութեամբ իրագործվել առանձին յերկիրների շրջաններում: Դրա համար էլ Կոմինտերնի Գործկոմը համաձայնագրում է կոմկուսակցութեաններին հանդես դալ՝ առաջարկութեաններ անելու սոցիալիստական ինտելիցիանային մեջ մտնող սոցիալ-դեմոկրատական կուսակցութեանները համապատասխան վերաբերման կոմիտեներին՝ ֆաշիզմի դեմ և կապիտալի հարձակման դեմ միատեղ դործողութեաններ կատարելու մասին: Այդպիսի բանակցութեանները հիմքում պետք է դրված լինեն կապիտալի և ֆաշիզմի հարձակման դեմ միատեղ պայքարելու տարրական պայմանները: Առանց բուրժուազական դեմ մղվող դործողութեանների կոնկրետ ծրագրի՝ յուրաքանչյուր համաձայնութեան կուսակցութեանների միջև՝ ուղղված կլինեն բանվոր դասակարգի շահերի դեմ...

Ամբողջ միջազգային բանվոր դասակարգի առջև Կոմունիստական ինտերնացիոնալի Գործկոմն անում է այդ առաջարկները և կոչ է անում բոլոր կոմունիստական կուսակցութեաններին և առաջին հերթին Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցութեանը, չսպասելով միատեղ պայքարելու վերաբերյալ սոցիալ-դեմոկրատիայի հետ բանակցութեաններ վարելու և համաձայնութեաններ կնքելու դործի արդյունքներին, անհապաղ ձեռնամուխ լինել պայքարի ընդհանուր կոմիտեները կազմակերպմանը՝ ինչպես սոցիալ-դեմոկրատական բանվորների հետ, նույնպես և բոլոր այլ ուղղութեանները բանվորների հետ:

Կոմունիստներն իրենց յերկարամյա պայքարով ասպնդուցել են, վոր իրենք բուրժուազական դեմ ուղղված դասակարգային դործողութեաններում վոչ թե խտրով, այլ դործով յեղել են և միշտ կլինեն միասնական ճակատի համար մղվող պայքարի առաջին շարքերում:

Կոմունիստական ինտերնացիոնալի Գործկոմը հաստատ համոզման է, վոր անկախ այն բանից, թե սոցիալ-դեմոկրատիայի առաջնորդներն ինչպես միջերաբերվեն միասնական ճակատի կազմակերպմանը, սոցիալ-դեմոկրատական ու անկուսակցական բանվորները կհաղթահարեն բոլոր արդենքներն ու կոմունիստները հետ միասին կիրականացնեն միացյալ ճակատը վոչ թե խտրով, այլ դործով:

Հասկանալու աշտմ, յերբ դեմոստական ֆաշիզմը Գերմանիայի

քանակաբան շարժումը ջանջարկելու նպատակով չչափած պրոֆու-
կայիա յե կադմակերպել (ոսյխատագի հրկիզումը, կեղծ փա-
ռաթուղթ ասպտամբուլթյան մասին և այլն), յուրաքանչյուր
բանոր պետք և հասկանա իր դատարարդայնն պարտքը՝ կապի-
տալի ու ֆալխատարն ուսակցկալի հարձակման դեմ մղվող պայ-
քարում ։

Այդ կոչի մեջ իշխանության համար անմիջական կռիվ մղե-
լու վերաբերյալ վոչինչ չի ասվում ։ Վոչ Գերմանիայի կոմիտե-
սակցությունը, վոչ Կոմունիստական Ինտերնացիոնալն այդ խն-
դիրը չեն դրել ։ Բայց յես կարող եմ ասել, վոչ Կոմունիստա-
կան Ինտերնացիոնալի կոչը նախատեսում և ղեկաված ապստամ-
բություն ։

Դատարանն ալտեղից յեղրակացրեց, թե քանի վոչ կոմու-
նիստական կուսակցությունը իրեն նստատակ և դնում ղեկաված
ապստամբությունը, նշանակում և, այդ ապստամբությունն ան-
միջապես պատրաստվում եր և պետք և վոչ բռնկվեր ։ Սակայն՝
այդ անտրամարանական և, սխալ և, յեթե չաւանդ ավելին ։ Այո ,
հիհարկե, պաշտարել պրոլետարիատի ղեկատուութայի համար—
այդ՝ ամբողջ աշխարհի կոմունիստական Կուսակցությունների
խնդիրն և ։ Այդ մեր տկրունքն և, այդ մեր նպատակն և ։ Բայց
այդ վոչոչակի ծրարիր և, վոչի իրականացման համար հարկա-
վոր են վոչ միայն բանվոր դատակարարի, այլ նաև ուխտատուր-
ների մյուս խալերի ուժերը ։

Վոչ դերմանական կոմկուսակցությունը պրոլետարական
հեղափոխության կողմնակից և յեղել, բոլորին հայտնի յե այդ ։
Բայց այս դատարարության միտման յենթակա հարցն այդ չն ։
Հարցն այն և, թե փետրվարի 27-ին՝ ոսյխատագը հրկիզելու
կապակցությամբ արդյոք խեղապես նշանակված և յեղել ապս-
տամբություն՝ իշխանությունը դրավելու համար ։

Ի՞նչ տվեց դատական քննությունը, պարոնայք դատավոր-
ներ ։ Այն լեկենդան, վոչ իր թե ոսյխատագը հրկիզումը կոմու-
նիստների ձեռքի դործն և, միանգամայն խորտակվեց ։ Յես
չաւտք և ալտեղ մեջբերեմ վկաների ցուցմունքները, ինչպես
այդ մյուս պաշտպաններն արին ։ Բայց այդ հարցը միանգա-
մայն պարզ կարող և համարվել նորմալ դատողություն ունե-
ցող յուրաքանչյուր մարդու համար ։ Ռալխատագը հրկիզումը
վոչ մի կապ չունի կոմկուսակցության դործունեւթյան հետ՝
վոչ միայն ապստամբության, այլև ցույցի, դործադուլի կամ

նման ալլ յեղբայրսն հետ : Այդ լիովին ապացուցված և դատական
 քննութեամբ : Ռալֆստապի հրդեհումը—յես չեմ խոսում վոճրա-
 վորձնեթի ու հոգեհոգեաների պեղումներն մասին—վոչ վոքի
 կողմից չի ընդունվել վերական ապստամբութեան սղղանչան :
 Ռալֆստապի հրդեհման կապակցութեամբ՝ վոչ վոք չի նկատել
 ապստամբութեան վորեկիցե պործողութեաններ, ակտեր, փոր-
 ձեր : Այդ մասին այն ժամանակ վոչ վոք վոչինչ չի լսել : Այդ
 ուղղութեամբ յեղած բոլոր հերյուրանքներն անհամեմատ ավելի
 ուշ ժամանակաշրջանի յեն պատկանում : Բանախոսներն ալլ ժա-
 մանակ պատկանում էին Փաշիթի հարձակման դեմ պաշտպանվելու
 պիտանում : **Գերմանիայի կամկուսակցութեանը ձգտում էր կապ-**
մակերպել մատաների գիմպրուլթյունն ու պաշտպանութեանը :
Բայց ապացուցված է, թոր ռալֆստապի կրդեհումը Գերմանիայի
 բանվոր դասակարգի և նրա ավանգարդի կոմունիստական կո-
 սակցութեան դեմ լալնութի մտածված վոչնչացնող արշավանք կա-
 տարելու պատրվակը, նախերգանքն էր : Անհերքելիորեն ապա-
 ցուցված է, թոր կառավարութեան պատասխանատու ներկայա-
 ցուցիչները փետրվարի 27—28—ին չեն ել մտածել այն մասին,
 թոր կոմունիստական ապստամբութեան և սպառնում :

Այդ առթիւ ալլ ալլ հրապարակված վիճաներին յես շատ հարցեր
 ավի : Յես ամենից առաջ հարցրի Գելլերին, նշանավոր կար-
 վանէյն (դախլիմում ծիծաղ), Ֆրեյն, կոմս Գելլերֆին, վոս-
 տիկանական պաշտոնյաներին : Չնայած տարբեր վարկանտներին,
 նրանք բոլորը պատասխանում էին, թե վոչինչ չեն լսել այն
 մասին, թոր կոմունիստական ապստամբութեան և սպառնում :
 Այդ նշանակում է, թոր կառավարող շրջանների կողմից բացար-
 ձակապես վոչ մի միջոց չի յեղել նախաձեռնում :

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Սակայն ալլ հարցի վերաբերյալ դատարանին
 ներկայացվել և հաղորդում վստակեանութեան արեմտյան բաժնի
 պետից :

ԳԻՄԻՏՐՈՎ.—Վոստիկանութեան արեմտյան բաժնի պետն
 իր հաղորդման մեջ պատմում է, թոր Գյորինգն իր մոտ և կան-
 չել նրան եկամկուսակցութեան դեմ կոմունիստական մասին, ալլինք՝
 կոմունիստական ժողովների, պործազուլների, ցույցերի, ընտրա-
 կան կամպանիայի և ալլին դեմ կոմունիստական մասին իրեն
 բանավոր ցուցումներ և տվել : Բայց նույնիսկ ալլ հաղորդումը
 չի ասում, թոր նախաձեռնում էն յեղել միջոցներ անմիջականո-
 րեն սպառնող կոմունիստական ապստամբութեան դեմ :

Յերեկ աշտուղ այդ մասին խոսեց նաև փաստաբան Զեյֆերտը: Նա յեզրահանցրեց, Վոր կատարվարիւղ չըջաններում այդ մոմենտին վոչ վոք ապատարություն չեք սպասում: Զեյֆերտը վկայակոչեց Գերբելին, ցույց տալով, Վոր վերջինս սկզբում չի հավատացել ռալխատաղի հրդեհման վերաբերյալ տեղեկութայնը: Իսկապես արդյոք այդ աշտուղն է յեղել թե վոչ—այս ուրիշ հարց է:

Այդ տեսակետից ապացույց է հանդիսանում նույնպես դերմանական փաստաբարության 1933 թ. փետրվարի 28-ի արտահարդ դեկրետը: Վերջինս հրատարակելից հրդեհից հենց անմիջապես հետո: Կարգացեք այդ դեկրետը: Այնտեղ լինչ է դրված: **Այնտեղ նշված է, Վոր սահմանադրության ալախն է ալախն հոգովածները, ալա է կապակերպությանն է ալախն** մամուլի աղատության, **անձի անձեռնմխելիության, բնակարանի անձեռնմխելիության մասին և ալալն հոգովածները վերացվում են:** Այդ է արտահարդ դեկրետի, նրա յերկրորդ սրտաղբափե ելությանը, ալալնքն՝ արչամանք բանալոր դատակարդի դեմ...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Վոչ թե բանալորները դեմ, ալ կոմունիստների դեմ...

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես պետք է ասեմ, Վոր ալա արտակարդ դեկրետի հիման վրա ձերբակարգվում ելին վոչ միայն կոմունիստները, ալ նաև սոցիալ-դեմոկրատական և քրիստոնեական բանալորները և ցրված ելին հայտաբարվում նրանց վաղմակերպությանները: Յես կցանկանալի ընդդեմ, Վոր ալա արտակարդ դեկրետն ուղղված եր վոչ միայն Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցության դեմ,—թեև, իհարկե, ամենից առաջ նրա դեմ,—ալ նաև ալ ուղղիցին կուսակցությունների ու խմբերի դեմ: Այդ որենքն անհրաժեշտ եր արտակարդ դրության մտցնելու համար, և նա անմիջակախորեն, որդանապես կապված է ռալխատաղի հրդեհման հետ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Յեթե դուք վհարձակիք դերմանական կատարության վրա, յես ձեզ խոսքից վզրկեմ:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Այս դատարարության ժամանակ մի հարց բարդուլին չարդղից:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Դուք պետք է խոսեք, դիմելով դատարարներին և վոչ թե դահլիճին, ալապես ձեր ճատը կարող է դեռուել վորպես պրոպագանդա:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Մի հարց չարդղված թողին թե դատախա-

դուժյուանը և թե դատապաշտպանները: Յես չեմ դարձնում, վոր նրանք այդ անհրաժեշտ չհամարեցին: Նրանք այդ հարցից շատ են վախենում: Այդ այն հարցն է, թե ինչպես եր քաղաքական կացությունը Գերմանիայում 1933 թվի ինտրվարին: Յես այստեղ պետք է այդ հարցի վրա կանգ առնեմ: Փետրվարի վերջերին քաղաքական կացությունն այնպես եր, վոր սղգային Ֆրոնտի լազերի ներսում պայքար եր դնում...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Դուք այն բնագավառն եք մտնում, վորն մասին խոսելը յես ձեզ արդեն բազմիցս արգելել եմ:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես ուզում եմ դատարանին արած իմ առաջարկը հիշեցնել մի շարք վկաների՝ Շլայխերին, Բրյունինգին, Պապենին, Գուգենբերգին, «Պողպատյա սաղավարտի» յերկրորդ նախագահ Դյուստերբերգին և ուրիշներին կանչելու մասին...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Բայց դատարանն այդ վկաների հրավերումը մերժել է: Այդ պատճառով դուք դրա վրա չպետք է կանգ առնեք:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես այդ դեռեմ և դեռեմ՝ ինչո՞ւ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Խնձ հաճելի չե անդադար բնդհատել ձեզ ձեր վերջին խոսքի ժամանակ, բայց դուք պետք է հետևեք իմ կարգադրություններին:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Այդ սղգային լազերում յեղած ներքին պայքարն առաջանում եր Գերմանիայի տնտեսական շրջանների անդրկուլիսյան պայքարի կապակցությամբ: Պայքարը դնում եր նացիոնալ-սոցիալիստական շարժումը շատ տարիներ շարունակ Ֆրանսալորող Տխսենի և Կրուսպի (ոսղմական ինդուստրիայի) շրջանների, և նրանց մրցակիցներին միջև, մրցակիցներ, վորոնք պետք է հետ մղվեյին յերկրորդական պլանի վրա:

Տխսենը և Կրուսպը ցանկանում եյին յերկրում հաստատել իրենց պրակտիկ դեկալվարության յենթակա մենիշլանուլթյան և բացարձակ սոլիարիտության սկզբունքը, բանվոր դասակարգի կենսական պայմանների մակարդակը մձուսականապես իջեցնելու սկզբունքը, իսկ դրա համար պետք եր ձգվել հեղափոխական պրոպետարիատին: Կոմունիստական կուսակցությունն այդ շրջանում ձգտում եր միասնական ճակատ ստեղծել, վորպեսպի ուժերը միավորել պաշտպանվելու համար՝ նացիոնալ-սոցիալիստներին կողմից բանվորական շարժումը վոչնչացնելու փորձերի դեմ: Սոցիալ-դեմոկրատական բանվորների մի մասն զդում եր բանվոր դասակարգի միասնական ճակատի անհրաժեշտությունը: Նրանք

այդ հասկանում ելին: Հաղար—հաղարաւոր սոցիալ-դեմոկրատական բանվորներ անցան Գերմանիայի կոմունիստական կուսակցութեան շարքերը: Բայց փետրվարին և մարտին միասնական ճակատ ստեղծելու խնդիրը բոլորովին ել ապաստամբութուն և նրա նախադատարաստումը չեր նշանակում, այլ նա նշանակում եր բանվոր դասակարգի սոսկ մոբիլիզացիա կապիտալիստների կողոստիչ արշավանքի դեմ և նացիոնալ սոցիալիստների բռնութեան դեմ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում է Դիմիտրովին) Դուք միշտ չեւտում եյիք, վոր հետաքրքրվում եք միայն Բուլղարիայում յեղած քաղաքական դրութեամբ, բայց ձեր այժմյան արտահայտութեաններն ասկացուցում են, վոր դուք Գերմանիայի քաղաքական հարցերի նկատմամբ շատ խոշոր հետաքրքրութուն եք հանդես բերել:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Պարոն նախագահ, դուք ինձ կշտամբանք եք ուղղում: Այդ առթիւ յես կարող եմ ձեզ առարկել հետեւյալով. յես իբրև բուլղարացի հեղափոխական, հետաքրքրվում եմ բոլոր յերկիրներին հեղափոխական շարժումով. յես, որինակ, հետաքրքրվում եմ հարավ-ամերիկյան քաղաքական հարցերով և ծանոթ եմ նրանց թերևս վոչ ամէլի վատ, քան դերմանականին, թեւետև յես վոչ մի անգամ Ամերիկայում չեմ յեղել: Այնուամենայնիւ, այդ չի նշանակում, վոր յեթե Հարավային Ամերիկայում վորևէ պառլամենտի չենք վառվի, ասպ այդ իմ հանցանքն է:

Այստեղ, դատական քննութեան ժամանակ, պրոցեսի ընթացքում, յես շատ բան սովորեցի և շնորհիւ իմ քաղաքական հոտառութեան ըմբռնեցի շատ մանրամասնութեաններ: Այդ ժամանակաշրջանի քաղաքական կացութեան մեջ կային յերկու հիմնական մոմենտ. առաջին—նացիոնալ-սոցիալիստների ձգտումը դեպի մենիչլսանութեան, յերկրորդ—ի հակակշիռ դրան՝ կոմկուսակցութեան դործունեյութեանը, վորը նպատակ եր դնում ստեղծել բանվորների միասնական ճակատ: Իմ կարծիքով, այդ հայտարարվեց նաև պրոցեսի ընթացքում, դատական քննութեան ժամանակ:

Նացիոնալ-սոցիալիստներին հարկաւոր եր դիվերսիոն մանյովր, աղգային լազերի ներսում յեղած դժվարութեաններից ուշադրութեանը հեռացնելու և բանվորների միասնական ճակատը վիժեցնելու համար: «Աղգային կառավարութեանը» աղդեցիկ

առիթի կարիք ունենր՝ փետրվարի 28-ի իր արտակարգ դեկրետը հրատարակելու համար, մի դեկրետ, վորը վերացնում եր մամուլի ազատությունը, անձի անձեռնմխելիութունը և սահմանում եր վոստիկանական ռեսպրեսիաների, համակենտրոնացման ճամբարների և կոմունիստների դեմ պայքարելու ուրիշ միջոցներին սխտեմ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում ե Դիմիտրովիմ) Դուք ծայրահեղ սահմանին հասաք, դուք ակնարկներ եք անում:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.— Յես ցանկանում եմ միայն լուսաբանել ռալիստադը հրդեհելու նախորդակին Գերմանիայում տիրող քաղաքական կացությունն այնպես, ինչպես յես այն հասկանում եմ:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Այստեղ տեղը չե կառավարության հասցեյին ակնարկներ անելու համար և պնդումներին համար, վորոնք վաղուց արդեն հերքված են...

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Բանվոր դատակարգը պետք ե բոլոր ուժերով պաշտպանվեր, և դրա համար կոմկուսակցությունը վորձում եր միանաական ճակատ կազմակերպել՝ հակառակ Վեյսի և Բրեյտշտեյդի դիմադրության, վորոնք ալթմ արտասահմանում հիստերիկական վայնասուն են բարձրացրել:

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Դուք պետք ե ձեր պաշտպանությանն անցնեք, յեթե դուք ուզում եք այդ, այլապես դրա համար ձեզ բավականաչափ ժամանակ չի մնում:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.— Յես արդեն սկզբից հայտնեցի, վոր մի կետում մեղադրական ակտին հետ համաձայն եմ: Այժմ իմ այդ համաձայնությունը յես պետք ե հաստատեմ: Այդ, այն հարցին ե վերաբերում, թե հրկիզումը Վան-դեր-Լյուբբեն արդյոք մեռալ ե սաքրել, թե նա դորձակիցներ ե ունեցել: Մեղադրության ներկայացուցիչ Պարիզիուսն այստեղ հայտարարեց, վոր Վան-դեր-Լյուբբեն ունեցել ե թե չի ունեցել դորձակիցներ, այս հարցի վճռումից ե կախված մեղադրյալների բախտը: Յես դրան պատասխանում եմ. վոչ և հաղար անգամ վոչ, դատախազի այդ յեղրակացությունը տրամաբանական չե: Յես գտնում եմ, վաք Վան-դեր-Լյուբբեն իրոք ռալիստադը մեռալ չի հրկիզել: Եթե պերտիդայի և դատական քննության տվյալների հիման վրա յես գարիս եմ այն յեղրակացության, վոր ռալիստադի պլենար դահլիճի հրկիզումն այլ տեսակի յե յեղել, քան հրկիզումը ճաշարանում, ներքին հարկում և այլն: Պլենար դահլիճը ուրիշ մարդիկ են հրկիզել և ուրիշ յեղանակով: Լյուբբեյի հրկիզումներն

ու պլենար դահլիճում յեղած հրկիզումը զուգադիպում են միայն ըստ ժամանակի, մնացած կողմերով դրանք արմատապես տարբեր են: Ամենից ալելի հալանալանն այն է, վոր Լյուբբեն այդ մարդկանց անգլխակից դործիքն է, դործիք, վորը նրանք ի չարն են դործադրել: Վան-դեր-Լյուբբեն այստեղ բոլորը չի ասում: Նա այժմ նույնպես համարում է իր լուսթյան մեջ: Այդ հարցի վճռումը մեղադրյալների բախտը չի վորոշում: Վան-դեր-Լյուբբեն մենակ չի յեղել, բայց նրա հետ յեղել են վոչ Տորգերը, վոչ Պոպովը, վոչ Տաննիլը, վոչ Դիմիտրովը:

Փետրվարի 26-ին Վան-դեր-Լյուբբեն Գենիգսդորֆում անշուշտ հանդիպել է մի մարդու և նրան պատմել է քաղաքային խորհրդարանն ու պալատը հրկիզելու իր փորձերի մասին: Այդ մարդը նրան ասել է, վոր բոլոր այդ հրկիզումները—լուկ «յերեխայական խաղալիքներ են»: Իսկական դործ կլինեի ռալխատադի հրկիզումն ընտրություններէ ժամանակ: Այդպիսով, քաղաքական խենթության և քաղաքական պրովոկացիայի միջև յեղած գաղտնի դաշինքից առաջացել է ռալխատադի հրկիզումը: Այդ դաշնակիցներից՝ քաղաքական խենթություն ներկայացնող կողմը նստած է մեղադրյալների նստարանի վրա, իսկ մյուս կողմը՝ քաղաքական պրովոկացիայի ներկայացուցիչներն աղատ են մնացել: Տխմար Վան-դեր-Լյուբբեն չէր կարող իմանալ, վոր այն ժամանակ, յերբ նա հրկիզման իր անչորհք փորձերն էր անում ճաշարանում, միջանցքում և ներքև հարկում այդ նույն ժամանակ անհայտ մարդիկ դործադրելով դուրամառ հեղուկ, վորի մասին դ-ր Շատցը խոսեց, կատարում էին պլենար դահլիճի հրկիզումը: (Վան-դեր-Լյուբբեն սկսում է ծիծաղել: Նրա ամբողջ մարմինը ցնցվում է անմայն ծիծաղից: Ամբողջ դահլիճի, դատավորների և մեղադրյալների ուշադրությունը այդ ժամանակ դարձված է Լյուբբեյի վրա):

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—(Մատնացույց անելով Լյուբբեյին) Անհայտ պրովոկատորը հողացել է հրկիզման բոլոր նախապատրաստությունների մասին: Այդ Մեֆիստոֆելը կարողացել է անհետ չքանալ: Յեւ ահա այստեղ ներկա յե տխմար դործիքը, վորդրմելի Ֆատուոր, իսկ Մեֆիստոֆելը չքացել է: Ամենից ալելի հալանալանն է, վոր Գենիգսդորֆում կամուրջ է դգված յեղել Լյուբբեյի և քաղաքական պրովոկացիայի ներկայացուցիչներին՝ բանավոր դատակարգի թնամիներէ ազենոնների միջև:

Գերադույն դատախազ Վերներն այստեղ ասաց, վոր Վան-

դեր-Լյուբբեն կոմունիստ ե, հետո նա ասաց, վր յեթե նա նույնիսկ կոմունիստ չէ, ապա նա իր գործն արել է կոմկու-սակցութեան ոգտին և կատարած լինելով նրա հետ: Այդ սխալ պնդում է:

Ո՞վ է Վան-դեր-Լյուբբեն: Կոմունիստ է: Ամենեւին վրջ: Անարիւթիտ է: Վո՛չ: Նա աղաղասակարդանացած բանլոր է, նա բռնատ անող լյուսակն-պրոլետար է, մի արարած, վրին ի չարն են ոգտագործել, վրին ոգտագործել են բանլոր դասակար-գի դեմ: Վո՛չ, նա կոմունիստ չէ: Նա անարիւթիտ չէ: Աշխարհում վրջ մի կոմունիստ, վրջ մի անարիւթիտ դատարանում իրեն այն-պես չի պահի, ինչպես պահում է իրեն Վան-դեր-Լյուբբեն: Իս-կական անարիւթիտներն անիմատ գործեր են կատարում, բայց դատարանում նրանք պատասխան են տալիս և բացատրում են ի-րենց նպատակները: Յեթե վրեւ կոմունիստ վրեւ նման գործ կատարեր, նա դատարանում չեր լուի, յերբ մեղադրյալներ ի նըս-տարանի վրա անմեղներ են նստած: Վրջ, Վան-դեր-Լյուբբեն կո-մունիստ չէ, անարիւթիտ չէ. նա գործիք է, վրին ի չարն է գործադրել ֆաշիզմը:

Այս մարդու հետ, այս գործիքի հետ, վրին լի չարն են գործադրել, վրին ոգտագործել են ի վնաս կոմունիզմի,—նրա հետ վրջ մի ընդհանուր բան չեն կարող ունենալ վո՛չ ռալխտա-գի կոմֆրակցիայի նախագահը, վո՛չ բուլղարական կոմունիստ-ները:

Յես պետք է այստեղ հիշեցնեմ, վր իւտրվարի 28-ի առա-վոտյան Գյորլնգը հաղորդում հրապարակեց հրդեհի մասին: Այդ հաղորդման մեջ մատնանշած է, վր Տորգերն ու Կեններ ռալխտագի շենքից իտիսել են յերեկոյան ժամի 10-ին: Այդ բանը տարածեցին ամբողջ յերկրում: Հաղորդման մեջ խոսւում էր, վր հրկիզումը կոմունիստներն են կատարել: Միւնույն ժա-մանակ, նրանք Վան-դեր-Լյուբբենի հետքերով Գենիդադորֆ չչնացին: Այն մարդը, վրը Վան-դեր-Լյուբբենի հետ գիշերել էր վոստիկանական գիշերոթեանում՝ Գենիդադորֆում, չի դառն-վել...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում է Դիմիտրովին) Դուք ձեր ճառը յե՞րբ եք մտադիր վերջացնել:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Յես ուզում եմ խոսել ևս կես ժամ: Յես պետք է իմ կարծիքն ասեմ այս հարցի մասին...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Հո չի կարելի անվերջ խոսել:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Դատաւարութեան յերեք ամիսներէ ընթաց-
քում դուք, պարոն նախագահ, անթիւ-անհամար անգամ հար-
կադրել եք լինձ լուել, խոստանալով, վոր դատաւարութեան վեր-
ջում յես կարող կլինեմ մանրամասն խոսել իմ պաշտպանութեան
համար: Յեւ ասա այդ վերջը յեկաւ, բայց, հակառակ ձեր խոս-
տումին, դուք նորից սահմանափակում եք իմ խոսելու իրավուն-
քը: Գենիդսդորֆի հարցը արտակարգ կերպով կարեւոր է: Վան-
դեր-Լյուբբեյի հետ դիշերող Վաչչինսկին չի գտնված: Իմ առա-
ջարկութեանը՝ վորոնեւ նրան, աննպատակ համարվեց: Այն պըն-
դումը, վոր իբր թե Լյուբբեն Գենիդսդորֆում յեղել է կոմու-
նիստներէ հետ միասին, սուտ է, վորը թխել է նացիոնալ-սո-
ցիալիստական վիկան՝ վարսալիւր Գրաֆին: Յեթե Վանդեր-
Լյուբբեն Գենիդսդորֆում կոմունիստներէ հետ յեղած լիներ,
այդ բանը վաղուց հետախուզված կլիներ: Պարոն նախագահ, վոչ
վոք չհետաքրքրվեց Վաչչինսկուն վորոնեւ հարցով:

Գաղաքացիական հաղուստով այն անձնավորութեանը, վորը
Բրանդենբուրգի վոստիկանական քաղաքամասն է ներկայացել
առաջին անգամ հայտնելով ռալիստադի հրդեհի մասին, չի
գտնվել, մինչև որս մնացել է չպարզված: Հետաքննութեանը
տարված է կեղծ ուղղութեամբ: Նացիոնալ-սոցիալիստական
պատգամավոր դ-ր Ալբրեխտը, վորը ռալիստադից հեռացել է
անմիջապես հրդեհից հետո, չի հարցաքննվել: Հրկիզողներին վո-
րոնեւ են վոչ թե այնտեղ, վորտեղ նրանք յեղել են, այլ այնտեղ,
վորտեղ նրանք չեն յեղել: Նրանց փնտրում ելին կոմկուսակցու-
թեան շարքերում, և այդ սխալ էր: Այդ բանը իսկական հրկիզող-
ներին անհետանալու հնարավորութեան տվեց: Վճռեցին, — քանի
վոր չբռնեցին և չհամարձակվեցին բռնել հրկիզման իսկական մե-
ղավորներին, ապա հարկավոր է ուրիշներին բռնել, այսպես ա-
սած, ռալիստադի «երզաց հրկիզողներին»...

ՆԱԽԱԳԱՀ.— Յես այդ արգելում եմ ձեզ, յես ձեզ տալիս եմ
ելլի 10 րոպե:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.— Յես իրավունք ունեմ դատաւճուր առթիւ ա-
ռաջարկութեաններ մտցնել և պատճառաբանել այդ առաջար-
կութեանները: Գերագույն դատախազն իր ճառում կոմունիստ-
ների բոլոր ցուցմունքները դիտում էր իբրև վատահալթեան
վոչ արժանի ցուցմունքներ: Յես աղալիսի դիրք չեմ գրաւում:
Որինակ, յես չեմ կարող պնդել, վոր բոլոր նացիոնալ-սոցիա-
լիստական վիկաները ստախոսներ են: Յես կարծում եմ, վոր մի-

լիոնավոր նացիոնալ-սոցիալիստները մեջ կան նաև ազնիւ մար-
դէկ :

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Յեա ձեզ արդելում եմ նման չարամիտ հար-
ձակումներ դրածելը : :

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Բայց մի՞թե ուշադրաւ չե, վոր մեղադրու-
թյան բոլոր դիմաւոր վկաները նացիոնալ-սոցիալիստական պատ-
գամավորներ, ժուռնալիստներ և նացիոնալ-սոցիալիզմի լորդնա-
կիցներ են : Չե՞ վոր նացիոնալ-սոցիալիստական պատգամավոր
Կարլանեն ասաց, վոր Տորդլերին Վանդեր-Լյուբբեյի հետ միա-
սին տեսել և ռալիստադի շնորհով : Նացիոնալ-սոցիալիստական
պատգամավոր Ֆրեյը հայտնեց, վոր նա Պոպովին տեսել և
ռալիստադի շնորհով Տորդլերի հետ միասին : Նացիոնալ-սոցիա-
լիստական մատուցող Գեմբերը ցուցմունք տվեց, վոր նա Վան-
դեր-Լյուբբեյին տեսել Դիմիտրովի հետ միասին : Նացիոնալ-սո-
ցիալիստական ժուռնալիստ Վերերշտեդտը տեսել և Տանկվին
Լյուբբեյի հետ միասին : Այս ի՞նչ և—պատահականությո՞ւն :
Իբրև վկա հանդես յեկած դ—ր Դրեշերը, նույն ինքը «Ֆյոլկի-
շեր Բեռլինսեր»-ի աշխատակից Յիմմերմանը...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—(Ընդհատում ե Դիմիտրովին) Այդ չի ապա-
ցուցված :

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Պնդում եր, վոր Դիմիտրովը Սոֆիայի մայր
յեկեղեցին պարթեցնելու դործի կաղմակերպիչն և, վորը հերք-
վեց, և իբր թե ինձ տեսել և ռալիստադում Տորդլերի հետ : Յեա
հարյուրոսիսային ճշտությամբ հայտարարում եմ, վոր Դրե-
շերն ու Յիմմերմանը—միևնույն անձնավորությունն են...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Յեա այդ ժխտում եմ, այդ ասացուցված չե :

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Վոստիկանական պաշտոնյա Գեյլերն յայտնեղ
կոմունիստական բանաստեղծության քաղվածքներ բերեց 1925
թվին հրատարակված դրքից, ասացուցելու համար, վոր 1933
թվին ռալիստադը հրկիզելին կոմունիստները :

Յեա նույնպես ինձ թույլ եմ տալիս քաղվածք բերել Գերմա-
նիայի մեծագույն պոետի՝ Գյոթեի բանաստեղծությունից .

Հարմար ժամանակին պատրաստի միտք .

նժարներին բախտի մեծ կշեռքի

հաղվադեպ հանդիստ ե տրված .

դու կամ պետք և բարձրանաս,

կամ իջնես ու ցածրանաս .

իշխիլ—կամ հնազանդվիլ,

խնդություն կամ վիշտ ճանաչիլ,

ծանր մուրճի պես վեր բարձրացիր,
կամ զնդանի պես կանգնիր:

Այո՛. ով չի ուզում զնդան լինել, նա պետք է մուրճ լինի:
Գերմանիայի բանվոր դասակարգն ամբողջովին վերցրած **այս ճշմարտությունը** **հասկացավ միայն 1918 թվին, մինչ 1923 թվին** մինչ 1932 թվի հունիսի 20-ին, մինչ 1933 թվի հունվարին: **Դրան** նույն մեղավոր են սոցիալ-դեմոկրատական առաջնորդները՝ **Վելսերը, Ջեյկերինգները, Բրաունները, Լեյպարտները, Դրոսմանները:** Այժմ, իհարկե, գերմանական բանվորներն այս բանը կհաբուրանան **հասկանալ:**

Այստեղ չափ խոսվեց գերմանական իրավունքի և սրտակա-
նության մասին, և յես ուղում եմ այդ առթիվ իմ կարծիքն արտահայտել: Դատարանի վճռի վրա, սնտարակույս, մշտապես անդրադառնում են ընթացիկ մոմենտի քաղաքական կոմբինացիաներն ու տիրապետող քաղաքական տենդենցները:

Արդարադատության մինիստր Կերլը—դատարանի համար կոմպետենտ վկա յե: Յես ցիտատ եմ բերում նրա ասածներից.

«Փորձալ—լիբերալիստական իրավունքի կանխակալ համոզումն այն է, վոր արդարադատության կուռքը պետք է լինի որյեկտիվությունը: Այժմ մենք հասել ենք մինչև իսկ ժողովրդի և արդարադատության միջև յեղած ռտարացման աղբյուրին, և այդ ոտարացման մեջ վերջին հաշվով միշտ մեղավոր է արդարադատությունը: Ի՞նչ բան է որյեկտիվությունն այն մոմենտին, յերբ ժողովուրդը պայքարում է դոյության համար: Գիտե՞ արդյոք որյեկտիվությունն պատերազմող զինվորը, գիտե՞ արդյոք որյեկտիվությունն պատերազմող բանակը: Ձինվորն ու բանակը մի բան միայն զիտեն, զիտեն միայն մի նկատառում, ընդունում են միայն մի հարց՝ թե ինչպես փրկել ազատությունն ու պատիվը, ինչպես փրկել աղղը:

Այսպիսով ինքնին հասկանալի յե, վոր կյանքի ու մահվան պայքար մղող ժողովրդի արդարադատությունը չի կարող գլուխ խոնարհել մեռած որյեկտիվության առաջ: Դատարանի, դատախազության և փաստաբանության միջոցառումները պետք է թեւադրվեն բացառապես մի կոռադատությամբ՝ թե ի՞նչ է կարևոր սողի կյանքի համար, ի՞նչը կփրկի ժողովրդին:

Վոչ թե անվաղնաշար որյեկտիվություն, վոր նշանակում է անշարժություն և դրանով իսկ վնակրացում, ժողովրդի հանդեպ ռտարացում,—վո՛չ, կեյեկտիվի ամբողջովին վերցրած և առան-

ձին անձնավորության բոլոր դործողությունները, բոլոր միջոցառումները պետք է յենթարկվեն ժողովրդին, ազդին կենսական կարիքներին»:

Հետևապես, իրավունքը հարաբերական հասկացողություն է...

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Այդ թեմային չի վերաբերում: Դուք պետք է ձեր առաջարկություններն անեք:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Գերագույն դատախազն առաջարկեց բուլղարացի մեղադրյալներին արդարացնել նրանց մեղադրելու ապացույցները բացակայություն պատճառով:

Գերագույն դատախազն առաջարկեց բուլղարացի մեղադրյալներին արդարացնել հանցանշանների բացակայության պատճառով: Բայց այդ ինձ յերեք չի կարող բավարարել: Հարցն ամենևին էլ այդքան հասարակ չէ: Այդ բանը չի վերացնի կատարյալները: Վո՛չ, դատավարություն ժամանակ ապացուցված է, Վո՛ր մենք վոչինչ ընդհանուր բան չունենք ռախսատուի հրկիզման հետ, ուստի վորեւէ կատարածանքի տեղ չկա: Մենք, բուլղարացիներս, ինչպես և Տորգելերը, պետք է արդարանանք վոչ թե հանցանշանների բացակայության պատճառով, այլ այն պատճառով, վոր մենք իբրեւ կոմունիստներ վոչ մի ընդհանուր բան չունենք և չեյինք կարող ունենալ այդ հակակոմունիստական ակտի հետ:

Յեւ առաջարկում եմ կայացնել հետևյալ վճիռը.

1. Գերագույն դատարանը պետք է ընդունի մեր անմեղությունն այս դործում, իսկ մեղադրանքը՝ սխալ. այս վերաբերում է մեզ՝ ինձ, Տորգելերին, Պոպովին և Տանեվին:

2. Վանդեր-Լյուբբեյին դիտել վորպես դործիք, վորն ողտադործվել է ի վնաս բանվոր դասակարգին:

3. Մեր դեմ անհիմն մեղադրանք հարուցող մեղավորներին յենթարկել պատասխանատվության:

4. Այդ մեղավորներին հաշվին հատուցել մեր վորքըած ժամանակի վնասները, վնասված առողջությունը և վրած ստանձանքները:

ՆԱԽԱԳԱՀ.—Ձեր այդ, այսպես կոչված, առաջարկությունները դատավճիռը քննելիս դատարանը նկատի կունենա:

ԴԻՄԻՏՐՈՎ.—Կգա ժամանակ, յերբ այդպիսի առաջարկությունները տոկոսներով կկատարվեն: Ինչ վերաբերում է ռախսատուի հրկիզելու հարցը լրակատար կերպով պարզելուն և

խիական հրկիզողներին հայտնաբերելուն, ապա այդ բանը, իհարկե, կանի դալիք պրոլետարական դիկտատուրայի համաժողովրդական դատարանը:

XVII դարում դիտական Ֆիդելիայի հիմնադիր Գալիլեյո Գալիլեյը կանոնեց խնկիդիցիայի խիստ դատարանի առաջ, վորը նրան իբրև հերետիկոսի պետք է մահվան դատապարտեր: Նա խորը համոզմունքով և վճռականությամբ բացականչեց. «Բայց այնուամենայնիվ յերկիրը պտտվում է»: Յեւ այդ դիտական դրույթը հետագայում դարձավ ամբողջ մարդկության սեփականությունը:

(Նախագահը խստորեն ընդհատում է Դիմիտրովին, վառփիյն կանգնում, հավաքում է քղքերը և պատրաստվում է գնալ):

ԴԻՄԻՏՐՈՎ. — (Շարունակում է) Մենք, կոմունիստներս, այժմ կարող ենք վոչ պակաս վնասկանուքյամբ, քան ծեր Գալիլեյը, ասել.

«Յեւ այնուամենայնիվ նա պտտվում է»: Պատմության անկվը պտտվում է, առաջ է շարժվում դեպի խորհրդային Յեւրոպայի կողմը, դեպի խորհրդային հանրապետությունների համաշխարհային միության կողմը:

Յեւ այդ անկվը, վոր առաջ է մղում պրոլետարիատը՝ Կոմունիստական ինտերնացիոնալի ղեկավարությամբ, չի հաջողվի կանգնեցնել՝ վոչ բնաջնջող միջոցառումներով, վոչ տաժանակիր աշխատանքի դատապարտող պատավիճակներով, վոչ մահազատիծներով: Այդ անկվը պտտվում է և կպտտվի մինչև կոմունիզմի վերջնական հաղթանակը:

(Վաստիկանները բռնում են Դիմիտրովին և նրան ուժով նստեցնում են մեղադրյալների նստարանի վրա: Նախագահն ու դատարանը հեռանում են խորհրդակցելու այն հարցի մասին, քեկարող է արդյոք Դիմիտրովն իր մառը շարունակել: խորհրդակցությունից հետո դատարանը վերադառնում և հայտարարում է, վոր Դիմիտրովը վերջնականապես զրկված է ձայնից):

Թարգմ. Գ. Ղուկասյան
Խմբ. Հ. Հովհաննիսյան
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
Պատ. սրբագրիչ Լ. Աբովյան

Դիպլիտի լիազոր Ի—9708, հրտա. № 420,

Պատվեր № 127, տիրաժ 10.000

Հանձնվել է արտադրության 9/VII 1937 թ.

Ստորագրվել է տպագրության 22/VII 1937 թ.

Գինը 20 կոպ.

Հայկուհրատի տպարան, Յերեկան, Ալեկսեբրդյան №71

ԳԱԱ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0010831

9502 20 400.

86

ЦЕНА

11
15818

Г. ДИМИТРОВ
ПЕРЕД ФАШИСТСКИМ
СУДИЛИЩЕМ

Армпартиздат, 1937